DOI: https://doi.org/10.33994/kndise.2020.65.04
УДК 343.98

Юлія Миколаївна Чорноус
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри криміналістики та судової медицини

ORCID ID 0000-0001-9710-4858
E-mail: Chornos@ukr.net.

Національна академія внутрішніх справ України

КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ: РІВНІ, НАПРЯМИ ТА ФОРМИ РЕАЛІЗАЦІЇ

У науковій статті розкрито поняття та сутність криміналістичного забезпечення кримінального провадження, визначено рівні, напрями і форми його реалізації. Обґрунтовано, що криміналістичне забезпечення реалізується під час розслідування, запобігання кримінальних правопорушень та судового розгляду кримінальних проваджень (справ) шляхом застосування криміналістичних засобів, методів, прийомів відповідно до певних рівнів, напрямів та форм.

Ключові слова: *кримінальне провадження, техніко-криміналістичне, тактико-криміналістичне, методико-криміналістичне, забезпечення.*

Термін «криміналістичне забезпечення», завдячуючи фундаментальним напрацюванням вчених-криміналістів, є невід'ємною складовою понятійного апарату науки криміналістики та важливим практичним завданням, що визначає ефективність діяльності правоохоронних органів.

Термін «забезпечення» за своєю сутністю полягає у створенні умов, засобів, гарантуванні реалізації діяльності у певній сфері суспільного життя. Засоби, методи, прийоми роботи з інформацією про подію кримінального правопорушення розроблює криміналістика, тому досягнення завдань кримінального провадження значною мірою залежить від розроблення його належного криміналістичного забезпечення.

На думку В. Ю. Шепітька, сучасний стан криміналістики не може обмежуватися тими завданнями, які були поставлені на її вирішення у минулому столітті. Завдання криміналістики в сучасних умовах обумовлені необхідністю системного криміналістичного забезпечення відповідних органів правозастосування, спрямовані на оптимізацію процесу розслідування злочинів, встановлення істини у справі, відновлення справедливості [1, с. 58].

Враховуючи різні аспекти проблематики, що висвітлюються у науковій літературі та реалізуються у практичній діяльності правоохоронних органів, вважаємо необхідним приділити увагу формуванню теоретичних засад та практичних рекомендацій криміналістичного забезпечення кримінального провадження, визначити рівні, напрями і форми його реалізації.

Розкрити поняття криміналістичного забезпечення кримінального провадження; сформувати рівні, напрями і форми криміналістичного забезпечення кримінального провадження; надати практичні рекомендації з метою підвищення його ефективності.

Вивчення поняття та сутності криміналістичного забезпечення свідчить, що у науковій літературі з даного питання склалися різні точки зору.

Наприклад, І. В. Пиріг, визначаючи поняття криміналістичного забезпечення, акцентує увагу на домінуючому значенні його техніко-криміналістичної складової. На думку вченого, ефективність діяльності з криміналістичного забезпечення розслідування залежить, від суб'єктів процесу розслідування, а саме від їх знань, вмінь та навичок по збиранню, дослідженню та оцінці доказів з використанням засобів криміналістичної техніки. Кінцевий результат обумовлений наявністю цієї техніки, відповідності її сучасним вимогам науково-технічного прогресу [2, с. 136].

В. А. Журавель, Н. В. Павлюк та О. І. Резнікова досліджуючи криміналістичне забезпечення розслідування корупційних злочинів, визначають його як систему науково-технічних, організаційно-тактичних та методико-криміналістичних засобів, розроблених і впроваджених задля ефективного виконання діяльності органами кримінальної юстиції із запобігання корупційним злочинам, оптимізації їх розслідування та судового розгляду, здійснюваних на підставі наукових знань про закономірності виникнення, збирання, дослідження, оцінки та використання доказів, що виявляються в ході кримінального провадження цієї категорії злочинів [3, с.18].

Визначаючи зміст криміналістичного забезпечення, слід ґрунтуватися на тлумаченні предмета науки криміналістики. Криміналістика вивчає, пізнає певні об'єкти, такі, наприклад, як закономірності утворення слідів, особливості сприйняття обставин злочину свідками, типові способи вбивств тощо. Однак пізнання об'єктивної дійсності не являється самоціллю науки. Відштовхуючись від пізнаного, наука створює нові зразки знарядь і ефективні програми діяльності, дає рекомендації і визначає типові рішення певних практичних завдань. Криміналістика створює власну апаратуру, матеріали, методики, тактичні правила і рекомендації, тобто безпосередньо створює специфічні наукові об'єкти – ідеальні чи матеріальні, необхідні для практики розслідування злочинів [4, с.4]. Вказана діяльність визначає зміст криміналістичного забезпечення.

Попри те, що у наукових працях переважно висвітлюється проблематика криміналістичного забезпечення розслідування злочинів, вважаємо, що сьогодні криміналістичне забезпечення стосується всього кримінального провадження.

Згідно з кримінального процесуального законодавства України під кримінальним провадженням слід розуміти досудове розслідування і судове провадження, процесуальні дії у зв'язку із вчиненням діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність (п. 10 ч. 1 ст. 3 КПК України).

На нашу думку, слід додати важливість криміналістичного забезпечення з метою запобігання (попередження) кримінальних правопорушень.

Як зазначає В. А. Журавель, об'єктно-предметна сфера криміналістики включає в себе двоєдиний об'єкт дослідження – злочинну діяльність (поведінку) і її наслідки, що відображуються у джерелах інформації (матеріальних та ідеальних слідах) та діяльність з виявлення, розслідування, попередження кримінальних правопорушень і судового розгляду кримінальних проваджень (справ) [5, с.127].

На думку В. В. Юсупова, система криміналістичної науки ґрунтується на двоєдиному об'єкті її вивчення, яким є злочинна діяльність і діяльність з розслідування кримінальних правопорушень, їх судового розгляду та запобігання злочинам [6, с. 83].

Вивчення наукових праць свідчить про об'єктивне розширення меж предмета криміналістики, що впливає на реалізацію криміналістичних засобів, методів, прийомів. Наприклад, вчені розглядають особливості використання тактичних прийомів з метою профілактики кримінальних правопорушень [7].

У законодавчих та наукових джерелах зустрічаються терміни як «попередження», «профілактика», так і «запобігання». Зокрема, у КПК України мова йде про «попередження вчинення злочину» (ч. 1 ст. 482 КПК України), однак поряд із цим законодавець веде мову про «запобігання тяжкому чи особливо тяжкому злочину» (ч. 2 ст. 14 КПК України), «запобігання кримінальному правопорушенню» (ст.ст. 148, 152 КПК України), «запобігання вчиненню тяжкого або особливо тяжкого злочину» (ст. 250 КПК України) та ін.

Тлумачний словник української мови визначає «запобігати» як «не допускати, заздалегідь відвертати щось неприємне, небажане», а «попереджати» – «наперед повідомляти кого-небудь про щось.., своєчасними заходами запобігати здійсненню або виникненню чого-небудь, переважно небажаного» [8].

На нашу думку, обидва терміни мають право на життя. Однак, ми розділяємо точки зору В. В. Голіни, щодо тлумачення терміну «запобігання» [9, с. 157] й вважаємо, що до завдань кримінального провадження належить і запобігання кримінальних правопорушень, що обумовлює необхідність криміналістичного забезпечення.

Таким чином, криміналістичне забезпечення реалізується під час розслідування та запобігання кримінальних правопорушень, а також судового розгляду кримінальних проваджень (справ) шляхом застосування криміналістичних засобів, методів, прийомів відповідно до певних рівнів, напрямів та форм.

Про які рівні, напрями і форми реалізації криміналістичного забезпечення кримінального провадження йдеться?

Відповідно до тлумачення поняття «рівень» як умовної горизонтальної лінії або площини, що служить межею висоти, в якій розвиваються правовідносини, та конкретизуючи суб'єктів діяльності, можна виокремити такі рівні криміналістичного забезпечення кримінального провадження:

1) місцевий, який реалізується у процесі криміналістичного забезпечення конкретного кримінального провадження, між органами і підрозділами територіальної одиниці (області, району, міста);

2) регіональний (відповідні заходи здійснюються у межах певного регіону, області);

3) державний (охоплює заходи криміналістичного забезпечення у межах України, що можуть реалізовуватися вищими органами державної влади, правоохоронними органами (МВС України, Національної поліції України, Експертної служби МВС України та ін.);

4) міжнародний (заходи криміналістичного забезпечення кримінального провадження реалізуються у порядку міжнародного співробітництва між правоохоронними органами держав, судово-експертними установами, міжнародними організаціями).

Виходячи з тлумачення поняття «напрям» як лінії руху, шляху розвитку, й зважаючи на усталену систему криміналістики, відповідно до якої розробка теоретичних засад та практичних рекомендацій криміналістичного забезпечення кримінального провадження, ґрунтується на положеннях загальної теорії криміналістики, криміналістичної техніки, тактики та методики, можна виокремити три основні напрями реалізації криміналістичного забезпечення кримінального провадження: техніко-криміналістичний, тактико-криміналістичний, методико-криміналістичний. При цьому загальна теорія криміналістики має методологічне значення для формування їх наукових засад.

Відповідно до тлумачення поняття «форма» як способу організації та зовнішнього виразу діяльності, до форм криміналістичного забезпечення кримінального провадження, відносяться:

за напрямом техніко-криміналістичного забезпечення:

1) застосування технічних засобів і методів виявлення, фіксації, збирання, дослідження слідів злочину, іншої криміналістично значущої інформації, у тому числі шляхом використання спеціальних знань, залучення спеціалістів до проведення слідчих (розшукових) дій.

У переважній більшості випадків під час досудового розслідування кримінальних правопорушень завдання техніко-криміналістичного забезпечення покладаються на інспектора-криміналіста (техніка-криміналіста) Національної поліції України. Підвищує ефективність застосування технічних засобів і методів виявлення, вилучення та фіксації слідів кримінального правопорушення залучення як спеціалістів працівників та пересувної криміналістичної лабораторії Експертної служби МВС України. Підставою є Інструкція про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби МВС України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події, затверджена наказом МВС України від 3 листопада 2015 року № 1339. Однак, даний документ передбачає такі заходи техніко-криміналістичного забезпечення лише у випадку проведення огляду місця події у кримінальних провадженнях щодо визначних категорій злочинів. Вивчення практики свідчить про позитивний досвід залучення до проведення слідчих (розшукових) дій представників Експертної служби МВС України, що сприяє підвищенню якості роботи зі криміналістично значущою інформацією, ефективності проведених слідчих (розшукових) дій. Доцільно врегулювати залучення працівників Експертної служби МВС України під час проведення

будь-яких слідчих (розшукових) дій, залежно від характеру слідчої ситуації, на рівні відомчих нормативно-правових актів.

2) фіксація ходу і результатів проведення слідчих (розшукових), судових дій.

Наприклад, технології 3D сканування проведення слідчих (розшукових) дій ввійшли до повсякденної практики правоохоронних органів провідних світових держав. Таке техніко-криміналістичне забезпечення є необхідним для вітчизняних правоохоронних органів. Сканування створює тривимірне зображення з можливістю вільної зміни ракурсу, яке може бути збережене на будь-якому цифровому носії. Дане зображення може бути використано під час проведення слідчих (розшукових) дій, судових експертиз, у процесі судового розгляду тощо.

Проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції є новою формою техніко-криміналістичного забезпечення. КПК України регламентує проведення допиту, впізнання у режимі відеоконференції під час досудового розслідування (ст. 232), процесуальних дій під час судового провадження (ст. 336), допиту за запитом компетентного органу іноземної держави (ст. 567). Більш широке коло випадків застосування відеоконференції передбачено у міжнародних договорах України (ст. 9 Другого додаткового протоколу 2001 року до Європейської конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах 1959 року, ст. 18 Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 року). Проведення процесуальних дій за допомогою відеоконференції сприяє процесуальній та фінансовій економії, відповідає потребам практиків, узгоджується із кращим зарубіжним досвідом, однак потребує належного техніко-криміналістичного забезпечення.

3) ведення систем кримінальної реєстрації та криміналістичних обліків. Реєстрація та облік криміналістично значущої інформації переважно здійснюється підрозділами МВС України. Перспективним є облік генетичних ознак людини, що функціонує на базі Експертної служби МВС України. Виклики сучасної злочинності та необхідність міжнародного співробітництва правоохоронних органів держав обумовлюють активізацію зусиль у даному напрямі. Наприклад, ратифікувавши Конвенцію Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства 2007 року [10], Україна зобов'язалася вести облік ДНК-профілів осіб, засуджених за скоєння відповідних правопорушень. Ці завдання покладено на МВС України [10].

Бази даних державних та правоохоронних органів надають можливість інформаційно-довідкового супроводження розслідування та судового розгляду, забезпечують розшук безвісно зниклих осіб та підозрюваних у вчиненні злочинів. За умов розслідування та судового розгляду справ про злочини із міжнародними зв'язками, важливим є використання 18 основних баз даних, що ведуться Інтерполом: «Особи», «Банк даних викрадених транспортних засобів», «Банк даних викрадених творів мистецтва», «Банк даних ДНК-профілів», «Банк даних відбитків пальців рук» та ін.

4) залучення експертів та проведення експертиз та ін.

Важливою формою техніко-криміналістичного забезпечення є надання довідкової та консультативної допомоги спеціалістів, а також проведення

судових експертиз згідно з міжнародними стандартами ДСТУ ISO/IEC 17025 : 2006. Важливим завданням є удосконалення експертних методів і методик, для формування і вдосконалення яких необхідно вивчати, з одного боку, закономірності утворення і функціонування об'єктів судових експертиз, які підлягають атестації та державній реєстрації, а з іншого, – вдосконалювати процес експертного пізнання, виявляти закономірності і принципи, яким підпорядкована діяльність експерта при вирішенні експертних завдань у будь-якій галузі предметних експертних знань [11, с. 8-12].

За напрямом тактико-криміналістичного забезпечення:

1) розробка нових тактичних прийомів та їх комплексів.

Як зазначає І. І. Когутич, взаємодія криміналістики з іншими науками дає їй змогу пристосувати методи останніх для розслідування та судового розгляду злочинів, вивчаючи шляхи та способи застосування їх здобутків у практичній діяльності. Її можна розглядати як своєрідний канал, за допомогою якого здійснюється наукове забезпечення втілення досягнень науково-технічного прогресу в протидію злочинності. Використовуючи природничі й гуманітарні знання, криміналістика стала своєрідною енциклопедією, що застосовується для досягнення мети й вирішення завдань кримінального провадження, і обсяг цієї енциклопедії постійно зростає [12, с. 36-37].

Зокрема, розробка тактичних прийомів та їх комплексів відбувається із залученням досягнень психології, що є як живильним джерелом розвитку криміналістичного наукового знання, так й знаходить конкретний практичний вираз під час вирішення практичних завдань кримінального провадження. Спільним для тактичних прийомів є їх психологічне підґрунтя, що знаходить свій вираз у психологічному механізмі реалізації, психологічному впливі на суб'єктів. Як зазначає В. Ю. Шепітько, термін «психологічний вплив» вказує на його цільове призначення – психіку людини. Вченим визначено місце і зміст психологічного впливу у тактичному прийомі. Зокрема: 1) тактичний прийом є носієм психологічного впливу. Він є технологічною стороною застосування психологічних методів впливу. Тактичні прийоми є формою реалізації психологічного впливу; 2) психологічні методи впливу не можуть бути застосовані поза тактичними прийомами. Тобто, тактичні прийоми є формою реалізації психологічного впливу [13, с. 68].

За результатами досліджень Ф. М. Сокирана та М. Ф. Сокирана, тактичні прийоми психологічного впливу доцільно поділити на окремі блоки: естетичний, процесуальний, етичний, тактико-криміналістичний, психологічний. Наприклад, до тактико-криміналістичного блоку прийомів належать: переконання, виявлення злочинної обізнаності (психологічний експеримент щодо визначення злочинної обізнаності), раптовість, створення видимості обізнаності слідчого (перебільшена, применшена), часткове повідомлення інформації, використання суперечностей у показаннях осіб, між показаннями та іншими доказами, повідомлення результатів експертиз та ін. [14, с. 49-50]. Виділення даних блоків є певною мірою умовним, однак класифікація, запропонована вченими, дає уявлення

про досить широкий діапазон тактичних прийомів психологічного впливу. Таким чином, психологічний вплив є постійно діючим джерелом формування тактичних прийомів та власне тактичні прийоми є носіями психологічного впливу.

2) формування тактики слідчих (розшукових) дій.

Нові завдання перед криміналістами постають у зв'язку із удосконаленням кримінального процесуального законодавства, законодавчим закріпленням нових слідчих (розшукових) дій та необхідністю розробки їх тактики. Наприклад, опрацьовується завдання щодо формування тактики одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб (ч. 9 ст. 224 КПК України), тактики слідчого експерименту (ст. 240 КПК України). Окрім того, тактика слідчих (розшукових) дій постійно удосконалюється.

За напрямом методико-криміналістичного забезпечення:

1) розробка нових методик розслідування кримінальних правопорушень (відповідно до кримінально-правової та криміналістичної класифікації).

Актуальним і обумовленим вимогам часу є формування методики розслідування міжнародних злочинів та злочинів міжнародного характеру. Як відомо, найвищий ступінь суспільної небезпеки притаманний міжнародним злочинам – умисним посяганням на життєво важливі інтереси міжнародного співтовариства, основи існування держав і народів, міжнародні мир та безпеку. Відповідно, злочин геноциду, злочини проти людяності, воєнні злочини та злочини агресії, згідно з Римським статутом [15], підпадають під юрисдикцію Міжнародного кримінального суду. Нині 123 держави є учасниками Римського статуту. Україна ще 2000 року підписала даний міжнародний договір, але не ратифікувала його. 30 червня 2019 року, до ст. 124 Конституції України були внесені зміни, які надають право нашій державі ратифікувати Римський Статут і визнати юрисдикцію Міжнародного кримінального суду. Враховуючи гостру потребу розслідування та розгляду справ про міжнародні злочини, наша держава двічі визнала юрисдикцію ad hoc (для конкретних ситуацій), подавши спеціальні Заяви до Міжнародного кримінального суду за ч. 2 ст. 12 цього Статуту. Перша заява стосувалася подій на Євромайдані, друга – ситуації щодо збройного конфлікту в Україні [16, с. 10]. Отож, нині важливим завданням нашої держави є ратифікація Римського Статуту, а також подальша імплементація його положень до національного законодавства і правозастосовної практики. Це забезпечить правові підстави розслідування та ефективного судового розгляду Міжнародним кримінальним судом справ про міжнародні злочини, створить основу формування методики розслідування міжнародних злочинів.

Наступне питання, яке вимагає вирішення, пов'язано із тим, що ефективному досягненню завдань кримінального провадження перешкоджає відсутність методики розслідування злочинів міжнародного характеру. Відповідальність за учинення злочинів міжнародного характеру передбачена міжнародними договорами універсального або регіонального значення. Конкретні заходи покарання за вчинення злочинів міжнародного характеру визначаються національним законодавством після

інкорпорування міжнародного договору [17, с. 615]. До злочинів міжнародного характеру належать тероризм; захоплення заручників; торгівля людьми; катування; злочини проти осіб та установ, які користуються міжнародним захистом; легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом; контрабанда; незаконний обіг наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів; нелегальна міграція; кіберзлочини та ін. Попри їх різноманітність, вони мають й спільні ознаки, що полягають у суспільній небезпеці, заподіянні шкоди міжнародному правопорядку; міжнародній протиправності, визначеній за змістом міжнародних договорів; караності, закріпленій у нормах національного законодавства; здійсненні кримінального провадження правоохоронними органами держав із застосуванням заходів міжнародного співробітництва. Криміналістична характеристика злочинів міжнародного характеру має особливості, що стосуються предмета злочинного посягання, способу вчинення злочину, обстановки та слідової картини злочину, особи злочинця й особи потерпілого. Вказані особливості повинні бути враховані при формуванні методики їх розслідування.

Так, новим напрямом у розробці криміналістичної методики є формування методики розслідування кримінальних проступків, як окремого виду кримінальних правопорушень. Кримінальне провадження щодо кримінальних проступків здійснюватиметься у формі дізнання, порядок котрого характеризується низкою особливостей правового регулювання, що повинно бути враховано під час методико-криміналістичного забезпечення.

2) формування рекомендацій з метою підвищення ефективності методики розслідування певних видів (груп) кримінальних правопорушень.

Важливість належного комплексного криміналістичного забезпечення та формування рекомендацій, які відповідають потребам практики, засвідчив досвід розслідування об’єднаною слідчою групою (JIT) аварії авіалайнера МН-17 на Сході України. До її складу ввійшли представники Австралії, Бельгії, Малайзії, Нідерландів і України. У офіційних звітах JIT зазначається, що у складі слідчої групи, брало участь біля 200 слідчих і експертів. Проведено дослідження і фіксація півмільйона матеріалів відеозйомок і фотографій, допитано понад 200 свідків, досліджено 150 000 записаних телефонних розмов та ін. Оформлено понад 6000 протоколів [18]. Завдяки проведеним експертизам вдалося встановити механізм вчинення злочину. Очевидно, що встановити вказані обставини без належного криміналістичного забезпечення, за всієї різноманітності його рівнів, напрямів і форм реалізації – неможливо.

Таким чином, криміналістичне забезпечення реалізується під час розслідування та запобігання кримінальних правопорушень, а також судового розгляду кримінальних проваджень (справ) шляхом застосування криміналістичних засобів, методів, прийомів відповідно до певних рівнів, напрямів та форм.

Визначені рівні напрями і форми криміналістичного забезпечення кримінального провадження, можна розглядати у науковому і практичному змісті, що полягає як у створенні наукового підґрунтя застосовуваних прийомів, засобів та методів, так і формуванні практичних рекомендацій

щодо їх застосування. Однак, саме єдність теорії і практики забезпечує ефективне досягання поставлених завдань та об'єднує їх у систему.

Перелік посилань

1. *Шепитько В. Ю.* Изменчивость криминалистики в XXI веке и ее задачи в современных условиях. *Криміналістика XXI століття*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., (25-26 лист. 2010 р.). Харків, 2010. С. 55-59.

2. *Пиріг І. В.* Шляхи вдосконалення криміналістичного забезпечення досудового розслідування. *Криміналістика і судова експертиза*. Випуск 63. 2018. С. 135-143.URL: http://sprav.mediaset.com.ua/wp-content/uploads/2019/03/17.pdf

3. *Журавель В. А., Павлюк Н. В., Резнікова О. І.* Поняття та засоби криміналістичного забезпечення розслідування корупційних злочинів. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2016. Вип. 32. С. 13-30.

4. *Селиванов Н. А., Танасевич В. Г., Эйсман А. А., Якубович Н. А.* Советская криминалистика: теоретические проблемы Москва : Юрид.лит., 1978. 192 с.

5. *Журавель В. А.* Об'єкт і предмет криміналістики. *Вісник Національної академії правових наук України* № 3 (90) 2017. С. 120-132. URL:http://visnyk.kh.ua/web/uploads/pdf/323242422-120-132.pdf

6. *Юсупов В. В.* Предмет криміналістики як системоутворюючий чинник криміналістичних знань. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ.* 2019. № 2 (18). С. 79-85. URL:https://doi.org/10.33270/04191802.79

7. *Томин С. В.* Використання тактичних прийомів допиту з метою профілактики кримінальних правопорушень. *Криміналістика і судова експертиза*. 2019. Вип. 64. С. 320-331. DOI: https://doi.org/10. 33994/kndise.2019.64.28

8. *Академічний тлумачний словник* української мови. [сайт]. URL: http://sum.in.ua/s

References

1. Shepitko, V. Yu. (2010). The variability of criminalistics in the twenty-first century and its tasks in modern conditions. *Criminalistics of the 21st Century:* proceedings of the international scientific and practical conference. Kharkiv. P. 55-59. (In Russian).

2. Purih, I. V. (2018). Ways to improve the forensic provision of pre-trial investigation. *Criminalistics and Forensics*. Issue 63. P. 135-143. Retrieved from http://sprav.mediaset.com.ua/wp-content/uploads/2019/03/17.pdf. (in Ukrainian).

3. Zhuravel, V. A., Pavliuk, N. V., Reznikova, O. I. (2016). Concepts and means of forensic support of investigation of corruption crimes. *Issues of combating crime*. Issue 32. P. 13-30. (In Ukrainian).

4. Selivanov, N. A., Tanasevich, V. G., Eysman, A. A., Iakubovich, N. A. (1978). Soviet forensics: theoretical problems Moscow: Yurid. lit. 192 p. (In Russian).

5. *Zhuravel, V. A. (2017).* Object and subject of forensic science. *Bulletin of the National Academy of Law of Ukraine*, 3(90), P. 120-132. Retrieved from http://visnyk.kh.ua/web/uploads/pdf/323242422-120-132.pdf. (In Ukrainian).

6. *Yusupov, V. V. (2019).* The subject of forensics as a system-forming factor of forensic knowledge. *Law Journal of the National Academy of Internal Affairs*, 2(18), P. 79-85. doi: https://doi.org/10.33270/04191802.79 (In Ukrainian).

7. *Tomyn, S. V.* (2019). The use of tactical interrogation techniques to prevent criminal offenses. *Criminalistics and forensics*. Issue 64, P.320- 331. DOI: https://doi.org/10.33994/kndise.2019.64.28. (In Ukrainian).

8. *Academic Interpretative Dictionary of* the Ukrainian Language. Retrieved from http://sum.in.ua/s. (In Ukrainian).

9. *Голіна В. В.* Об'єкт запобігання злочинності як фундаментальна кримінологічна проблема. *Проблеми законності*. 2017. Вип. 138. С. 151-160. doi: 10.21564/2414-990x.138.103952

9. *Holina, V. V.* (2017). The object of crime prevention as a fundamental criminological problem. *Problems of legality, 138,* P. 151-160. doi: 10.21564/2414-990x.138.103952. (In Ukrainian).

10. *Конвенція Ради Європи* про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства: прийнята 14 лист. 2007 р.; ратифікована Законом України від 20 черв. 2012 р.: [сайт]. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/994_927

10. *Council of Europe Convention on the* protection of children against sexual exploitation and sexual abuse from November 14, 2007. Retrieved from http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/994_927 (In Ukrainian).

11. *Абрамова В. М.* Експертні помилки: сутність, генезис, шляхи подолання: автореф. дис. … канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза». Київ, 2005. 20 с.

11. *Abramova, V. M.* (2005). Expert mistakes: essence, genesis, ways of overcoming. *Extended abstract of candidate's thesis.* Kyiv. 20 p. (In Ukrainian).

12. *Когутич І. І.* Про актуалізацію філософського аспекту розвитку загальної теорії та методології криміналістики. *Криміналістика і судова експертиза*. Вип. 64. 2019. С. 35-48. DOI: https://doi.org/10.33994/kndise.2019.64.01

12. *Kohutych, I. I.* (2019). On the actualization of the philosophical aspect of the development of the general theory and methodology of criminology. *Criminalistics and Forensics.* Issue 64. P. 35-48. DOI: https://doi.org/10.33994/kndise.2019.64.01. (In Ukrainian).

13. *Шепитько В. Ю.* Теория криминалистической тактики: моногр., Харків : Гриф, 2002. 349 с.

13. Shepitko, V. Yu. (2002). Theory of forensic tactics. Kharkov. 349 p. (In Russian).

14. *Сокиран Ф. М., Сокиран М. Ф.* Характеристика тактичних прийомів психологічного впливу у криміналістичній діяльності слідчого. *Криміналістичний вісник.* № 1 (21), 2014. С. 49-52.

14. *Sokyran, F. M., Sokyran, M. F.* (2014). Characteristics of tactical techniques of psychological influence in the forensic activity of the investigator. *Forensic Bulletin, 1(21).* P. 49-52. (In Ukrainian).

15. *Римський статут* Міжнародного кримінального суду: Рим, 17 липня 1998 року [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588

15. *Rome Statute of the International Criminal Court* from July 17, 1998. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588 . (In Ukrainian).

16. *Посібник зі збору* доказів для Міжнародного кримінального суду. Київ, 2019. 43 с.

16. *Guide to the taking of evidence for the* International Criminal Court. (2019). Kyiv, 43 p. (In Ukrainian).

17. *Юридична енциклопедія* / за ред. Ю. С. Шемшученко. Київ, 1999. Т. 2.

17. *Shemshuchenko, Yu.S. et al. (1999).* Legal Encyclopedia. Vol. 2. Kyiv. 741 p. (In Ukrainian).

18. *Звіт Міжнародної слідчої групи* щодо рейсу MH17: [сайт]. URL: http://ukr.lb.ua/news/2016/09/28/346430_zvit_mizhnarodnoi_slidchoi_grupi_shchodo.html

18. *Report of the International Investigation Team* on flight MH17. Retrieved from http://ukr.lb.ua/news/2016/09/28/346430_zvit_mizhnarodnoi_slidchoi_grupi_shchodo.html. (In Ukrainian).

КРИМИНАЛИСТИЧЕСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ УГОЛОВНОГО ПРОИЗВОДСТВА: УРОВНИ, НАПРАВЛЕНИЯ И ФОРМЫ РЕАЛИЗАЦИИ

Ю. Н. Чорноус

В научной статье раскрыто понятие и сущность криминалистического обеспечения уголовного производства, определены уровни, направления и формы его реализации. Обосновано, что криминалистическое обеспечение реализуется при расследовании и предотвращении уголовных правонарушений, а также судебном рассмотрении уголовных производств (дел) путем применения криминалистических средств, методов, приемов в соответствии с определенными уровнями, направлениями и формами.

Выделены уровни криминалистического обеспечения уголовного производства, а именно: местный; региональный; государственный; международный.

Учитывая устоявшуюся систему криминалистики, в соответствии с которой разработка теоретических основ и практических рекомендаций криминалистического обеспечения основывается на положениях общей теории криминалистики, криминалистической техники, тактики и методики, выделены три основных направления криминалистического обеспечения уголовного производства: технико-криминалистическое, тактико-криминалистическое и методико-криминалистическое. При этом общая теория криминалистики имеет методологическое значение для формирования их научных основ.

Согласно указанным направлениям, выделены основные формы криминалистического обеспечения уголовного производства:

– в соответствии с направлением технико-криминалистического обеспечения: применение технических средств и методов обнаружения, фиксации, сбора, исследования следов преступления, другой криминалистической значимой информации, в том числе путем использования специальных знаний, привлечения специалистов к проведению следственных (розыскных) действий; фиксация хода и результатов проведения следственных (розыскных), судебных действий; ведение систем уголовной регистрации и криминалистических учетов; привлечение экспертов и проведение экспертиз;

– в соответствии с направлением тактико-криминалистического обеспечения: совершенствование существующих и разработка новых тактических приемов и их комплексов; формирования тактики следственных (розыскных) действий;

– в соответствии с направлением методико-криминалистического обеспечения: разработка новых методик расследования уголовных правонарушений (согласно уголовно-правовой и криминалистической классификации); формирование рекомендаций с целью повышения эффективности методики расследования определенных видов (групп) уголовных правонарушений.

Указанные уровни, направления и формы криминалистического обеспечения, следует рассматривать в научном и практическом аспекте, что заключается в создании научной базы применяемых средств, методов и приемов, формировании практических рекомендаций по их применению. Единство теории и практики

обеспечивает эффективное достижение поставленных задач в системе криминалистического обеспечения уголовного производства.

Ключевые слова: уголовное производство, технико-криминалистическое, тактико-криминалистическое, методико-криминалистическое, обеспечение.

CRIMINAL PROVISION OF CRIMINAL PROCEEDINGS: LEVELS, DIRECTIONS AND FORMS OF IMPLEMENTATION

Y. Chornous

The scientific article describes the concept and essence of forensic support of criminal proceedings, defines the levels, directions and forms of its implementation. It is substantiated that forensic support is realized during the investigation and prevention of criminal offenses, as well as the judicial review of criminal proceedings (cases) using forensic means, methods, techniques according to certain levels, directions and forms.

The levels of forensic support of criminal proceedings are distinguished, namely: local; regional; state; international.

Considering the established system of forensics, according to which the development of theoretical foundations and practical recommendations of forensic support is based on the provisions of the general theory of forensic science, forensic techniques, tactics and methods, three main areas of forensic crime are defined: forensic. In this case, the general theory of forensic science is of methodological importance for the formation of their scientific foundations.

According to the mentioned directions, the main forms of forensic support of criminal proceedings are distinguished:

– in the direction of technical and forensic support: the use of technical means and methods of detecting, fixing, collecting, investigating the traces of crime, other forensically relevant information, including through the use of special knowledge, involving specialists in investigative (investigative) actions; fixing the course and results of investigative (investigative), court actions; maintaining criminal registration and forensic records systems; involvement of experts and carrying out of expertise;

– in the direction of tactical and criminalistic support: improvement of existing and development of new tactical techniques and their complexes; formation of tactics of investigative (search) actions;

– in the direction of methodological and forensic support: development of new methods of investigation of criminal offenses (according to the criminal law and forensic classification); formulating recommendations to increase the effectiveness of the method of investigation of certain types (groups) of criminal offenses.

These levels, directions and forms of forensic support should be considered in the scientific and practical aspect, which consists in creating the scientific basis of the tools, methods and techniques used the formation of practical recommendations for their application. The unity of theory and practice ensures effective achievement of the set goals in the system of forensic support of criminal proceedings.

Keywords: criminal proceedings, technical-criminalistic, tactical-criminalistic, methodological-criminalistic, security.